

DEN HAAG STAAT IN BRAND!

VERSLAG

van de hulp door de Brandweeren van Zaandam en Wormerveer verleend aan de gemeente 's-Gravenhage op zondag 4 Maart 1945

Samengesteld op order van de den Weledelen heer Kommandant der Brandweer te Zaandam C. Kakes door H.L.M. van Heijnsbergen – Onderkommandant van de Vrijwillige Brandweer te Zaandam.

Circa vijfduizend huizen verbrand of verwoest. Ruim driehonderd personen omgekomen. Vijf Hoofdbrandwachts, van de Haagsche Brandweer onder het puin bedolven en overleden. Een Haarlemsche Brandwacht vanuit een vliegtuig doodgeschoten. Eenige plundersaars gefusilleerd door de Politie en anderen door het publiek doodgeslagen. Verschillende Departementsgebouwen en Scholen verwoest en verbrand. Vier kerken met torens verwoest en uitgebrand, waaronder de groote R.K. Mariakerk aan de Bezuidenhoutscheweg en een R.K. Kerk aan de Schenkweg. Eenige belangrijke gebouwen en tal van woonhuizen worden door de Zaankanters behouden.

EERSTE DEEL

"Den Haag staat in Brand!": Deze mare kon men des Zaterdagavond 3 Maart 1945 hier en daar in onze stad opvangen. De oorzaak was een bombardement van 18 bommenwerpers, dat dien Zaterdagmorgen had plaats gehad.

Maar Den Haag is ver weg. En er liggen zooveel groote plaatsen en dorpen in den omtrek vande Residentie, dat wij geen oogenblik hebben gedacht aan de mogelijkheid, dat de Zaandamsche Brandweer aldaar zou moeten assisteeren.

Den Haag zelf, Rotterdam, Delft, Leiden, Gouda, Haarlem, Oegstgeest, Amsterdam enz.. waren meer tot assistentie aldaar aangewezen dan wij, en bovendien, er werd aan ons geen hulp gevraagd, ergo ging het buiten ons om.

Toch werd om kwart voor vier dien nacht van Zaterdag op Zondag de Kommandant van de Zaandamsche Brandweer opgebeld door den heer Inspecteur van het Rijksbrandwezen in Gewest Twee, den heer Fehres, om hulp te gaan verleenen te Den Haag. Medegedeeld werd, dat men aldaar in het gebied van de Bezuidenhout het vuur nog in geen deele meester was.

Met Den Haag zelf was geen contact te krijgen, zoodat het verzoek via de Gemeente Leiden was binnengekomen. Bij den oproep werd vermeld, dat door Den Haag geen benzine kon worden verstrekt en dat de manschappen zelf voor hun voeding moesten zorgen.

Door den Kommandant van de Zaandamsche Brandweer werd hierna overleg gepleegd met den Burgemeester van Zaandam, die wel eenige bezwaren had, maar die het tenslotte aan den Kommandant der Brandweer overliet om een besluit te nemen. Deze riep daarna voor de Hulpverleening op een Autospuiter en een Motorspuiter van de post Czaar Peterstraat te Zaandam (No. Zeven). Verder de Materiaalwagens met eenige manschappen van de Vrijwillige Brandweer te Zaandam en een Autospuiter van de Gemeentelijke Vrijwillige Brandweer te Wormerveer.

Als punt van samenkomst koos men de Czaar Peterstraat, waarvan af gezamenlijk werd weggereden.

Maar de wagens waren niet zoo spoedig als wel gewenscht was weg, daar ze allen, met het oog op eventueele "vorderingen", reeds zeer vroeg nog opgeladen moesten worden. Bijzondere voorraad benzine, slangen, gereedschappen, enz., moest eerst bijeengegaard worden en daar ging tamelijk veel tijd mee heen. De gewone wagens, die voor brand te Zaandam gereed staan, zijn voldoende van materiaal voorzien om a la minute te kunnen weggrijden, maar dat kan niet met alle wagens het geval zijn, vanwege de omstandigheden.

Bovendien moest er extra benzine meegenomen worden, want voor een dergelijke tocht spreekt het wel vanzelf, dat geeneen wagen, wat de brandstof betreft, daarop is berekend. Maar ook het bijladen van benzine hield teveel tijd op en daarom is deze nachtelijke hulpverleening ook voor ons wel weer goed geweest, want ten opzichte hiervan is een betere regeling getroffen.

Wormerveer verscheen keurig op tijd aan de Start met één harer autospuiten van 1.000 liter en 12 manschappen, onder leiding van den heer Jacob Bus als Kommandant en den heer Jan Dekker als zijn Assistent.

Om ongeveer kwart over vijf zijn we vertrokken, uitgeleide gedaan door de heeren Overtoom en Gé Dekker, die ter bewaking van de stad achterbleven, in combinatie met het Kaderlid, den heer H.J. Visser van de V.B., die mede in Zaandams Veste bleef.

Een ander feit, waarmee we rekening moesten houden, was dit: Tegenwoordig worden op de hoofdwegen zeer veel auto's door de Engelschen beschoten om het verkeer, dat ook natuurlijk in handen is van de Duitschers, zooveel mogelijk te ontwrichten. Daarom moesten we omrijden. In plaats van de snellere hoofdwegen te nemen reden we binnendoor, dus door de dorpen Lisse, Sassenheim, enz. Hoe dichter we Den Haag naderden, hoe meer namen de verwoestingen toe. Daken van pannen ontbloot, kapotte ruiten, weggeslagen balcon, ingezakte schuren, enz. enz. waren nu, daar het om half zeven dag werd, goed te onderscheiden.

Het was Zondagmorgen. Het plechtige gelui van de groote torenklokken, die voorheen het vrome deel der bevolking ter kerke riepen, misten we noode. Ook deze klokken zijn heel het land door weggehaald.

In talrijke dorpen, waar we doorheen reden, trok men in Zondagsche kleedij reeds zeer vroeg kerkwaarts ons nastarend en begrijpend, waarheen wij ons spoedden. En even dacht ik aan het verschil tusschen hen en ons, tusschen hun gang en de onze.

Zij zouden straks met hun gedacht en ziel zich mogen vermeien in hoogere dingen en een tip van het Hemelsche mogen aanraken en zich in de sfeer van die dingen mogen inleven, en wij zouden worden verplaatst in een ware hel, waar met onbeschrijflijk geraas en lawaai V-I's werden afgeschoten, waar opnieuw werd gebombardeerd, waar een hevig afweergeschut knalde, gewerschoten weerklonken, enz. enz. , terwijl we zouden vertoeven in een brandend en verwoest stadsdeel met weeklagende, hongerende menschen, lijkentransporten, instortende huizen, en om eten vragende, welgestelde burgers.

Reeds toen we door Wassenaar reden, werden we opgeschrikt door het afschieten van zoo'n helsche machine, die zulk een afgrijselijk en afschrikwekkend lawaai maakte, dat mannen op de spuiten wit zagen van de schrik.

En toen we een half uur lang in Den Haag vertoefden, waren we het met elkander eens, dat we in een oord van verschrikking waren terecht gekomen, waaruit we ten spoedigste moesten verdwijnen. Maar er was zooveel voor ons te doen en te blusschen, dat we ons plan om zoo spoedig mogelijk terug te gaan niet ten uitvoer konden brengen, terwijl we er later op den dag ook niet meer over hebben gepraat of gedacht.

Om tegen acht uur des morgens arriveerden we in Den Haag. We stopten op de Bezuidenhoutscheweg, hoek De Carpentierstraat. De stad leverde zuiver een aanblik op van een door den oorlog geteisterde Gemeente. Er was zoo goed als geen mensch buitenshuis en de straten waren verlaten. 'Rookend hout lag op straat en hier en daar wat smeulend huisraad erbij. Alle wegen waren bezaaid met pannen, glas, puin, raamkozijnen, hout, daklijsten, weggeslagen ramen, beddegoed, enz.

Links van ons, in de De Carpentierstraat, stond een zeer hoog pand totaal in vlammen. Slechts enkele bewoners liepen er wanhopig heen en weer, want hulp was er niet en kwam er ook niet. En de overige huizen liepen gevaar in hetzelfde lot van het fel brandende pand te moeten deelen, want zoowel de linker als de rechter belending liepen groot gevaar. Op order van den heer Kakes ving de Autospuit van Wormerveer hier direct met de blussching aan, tot grote opluchting der omwonenden.

Tegen den middag waren we hiermee gereed, waarna hun een nieuw object werd aangewezen, en wel in de Laan van Nieuw Oost-Indië.

Maar er was hier bij de De Carpentierstraat nog meer brand in de buurt. Op de Bezuidenhoutscheweg n.l. stond een prachtig R.K.Kerk met een zeer hooge, massieve toren. De kerk was reeds zoo goed als uitgebrand, maar de toren stond nog van binnen in brand. Maar er werd, en er kon niets meer aan gedaan worden daar de brand reeds te ver heen was. De toren stond vanaf Zaterdagmorgen half tien reeds in brand, zoodat instorting niet denkbeeldig was. Dit

geschiedde dan ook drie kwartier later hetgeen wij vanuit de verte konden waarnemen. De geweldig hoogopgaande vlammen leverden een zeer interessant schouwspel op, maar het beeld werd telkens aan onze oogen onttrokken door de rookwolken van andere branden die over de stad trokken. En omdat dus deze kerk en toren zóó niet meer door, ons gebluscht konden worden, trokken we de stad in, om ons eerst zooals het behoort, aan de Centralepost te melden, om aldaar orders in ontvangst te nemen. We reden dus verschillende branden voorbij. Dat moet je eigenlijk gewend zijn om met een Brandweervagen een straat waarin brand is, in te vliegen, en dan die brand maar voorbij te rennen, doende, alsof je niets Ziet. "Ha," denken de menschen,"daar komt de Brandweer eindelijk. Vierentwintig uur brandt het hier reeds. Gelukkig, eindelijk hulp." Maar de Brandweer gelooft het wel, en rijdt de straat aan den anderen kant weer even snel uit als ze er aan geene zijde is ingekomen, en de angstig saamscholende bewoners hebben er het nakijken aan. Het was moeilijk de heeren van de Inspectie te vinden, want ook hun post was onbewoonbaar en dus verlaten.

Maar na eenig heen en weer gerij, o.a. langs een versplinterde kerktoren, waarvan de trotsche haan van zijn verheven standpunt omlaag was gestort, ontmoetten we den heer Inspecteur Fehres, die een lijstje bij zich droeg waarop talrijke adressen stonden vermeld waar brandweerbijstand dringend noodig was. Een ordonnans bracht ons erheen. De mannen van de twee spuiten van de No 7 en van de V.B. gingen als één combinatie aan het werk.

Om te beginnen verdeelde de heer Kakes ons in drieën en zoo pakte we drie brandadressen tegelijk aan, terwijl Wormerveer zich nog steeds bezig hield met de brand in de De Carpentierstraat, waaraan ze volgens zeggen van hun chef, den heer J. Bus, "puur zoo'n kluiif hadden".

Wij begonnen te blusschen in de Charlotte de Bourbonstraat, waar twaalf huizen, naast elkaar gelegen, zwaar gehavend waren, terwijl acht ervan geheel of gedeeltelijk brandden. Ook alle andere huizen in deze omgeving hadden veel geleden. Alle ruiten waren er uit, ook de groote etalageruiten van de winkels lagen aan gruzelementen. Overal hoorde men glas vallen en glas wegscheppen.

De inhoud van een etalage van een groote kruidenierswinkel was door de luchtdruk finaal naar achteren geschoven. De etalagekasten lagen vol met glas, maar alles, wat tot de eigenlijke etalage had behoord, lag door den winkel verspreid. Ledige doozen van Honig's pudding en Adelaarszeep, zuurtjesflesschen van Promena Boon & Co., ledige blikken van Verkade bij tientallen, een groote reclameplaat van Hille's koek, een groote roode bus van Keg's thee, enz. enz. De Zaan was er goed vertegenwoordigd.

Al blusschende hoorden we, dat in de straat achter die waar we werkzaam waren, die Zondagmorgen vroeg een V-I was neergekomen, die een paar straten had vernietigd en opnieuw tientallen dooden had geëischt. Geen wonder dat toen, even nadat we in die straat ons werk hadden aangevangen, opnieuw een bombardement aanving, een nieuwe V-I werd afgeschoten, het afweergeschut hevig knalde, talrijke mitrailleurs ratelden en geweesalvo's weerklonken, de bewoners vol angst wegrenden, ons toeroepende: "zoek dekking, dekking!"

Maar waar moesten we he en?

Dekking? In of onder die ruïnes, die gammele huizen, die wankelende muren? Nu opnieuw de bommen ontploften, de aarde dreunde, de bouwvallen wankelden?

"Dekking!" riep men ons toe vanuit een bovenverdieping van een ruitloos huis, maar een pijpleider van de Zeven, en ik, bezig slangen te koppelen, drongen dicht tegen elkaar aan, niet wetende waar dekking was te vinden. Hij kreeg een stuk kalk op zijn rug en ik een stuk steen op mijn helm, waardoor het montuur werd vernield.

Op dat oogenblik schrok ik wel even, niet wetende, wat het was; maar mijn maat van de Zeven zei: "Het is hier hel, we moeten hier gauw weer vandaan." Ik was het met hem eens, maar dat "gauw" zou toch nog dertien uren duren, want dien avond te 10 uur pas vertrokken we uit de zoo zwaar gehavende Residentie.

Met drie stralen, twee op de groote autospuit en één op de Babyspuit, bluschten we daar. De heer Melief, Kommandant van de Zeven, had me verzocht hier het manuaal te voeren, maar ik kreeg slechts vier man om drie stralen te bedienen en later moest ik daar nog één man van afstaan, maar daar was niets aan te doen, want we hadden veel te kort volk en zelfs ook veel te kort spuiten, want in heel de stad was brand en spuiten zag je niet.

De vorige dag waren er 33 spuiten geweest van buiten, maar die waren in den loop van den middag en avond allemaal weer weggegaan wegens gebrek aan benzine.

Ook van de Haagsche Brandweer zagen we niet eerder een spuit ten tooneele verschijnen dan in den loop van den middag.

Deze spuiten, hadden n.l. de vorige dag en nacht aan één stuk gewerkt, en daar er van het Haagsche corps ongeveer 150 man naar Duitschland was vervoerd zoomede veel bluschingmateriaal benevens hun benzinevoorraad, daar kon ook dit corps niet veel beginnen. Maar nu, na een korte rustpoos, kwamen ze weer in touw, doch meerdere of andere Brandweercorpsen hebben we niet gezien. Ja toch, in den middag kwam er ook nog een Autospuit uit Wassenaar die er de vorige dag ook reeds was geweest en die weer benzine op de kop had getikt. Maar die gansche Zondag was het zoowat alleen de Zaan, die werkelijk aan het bluschen was.

In bijzonderheden zal ik U van die blusschingen, wat het technische gedeelte betreft, niet vertellen. Alleen wil ik vermelden, dat Kommandant Kakes met de Rijksinspectie de stad is doorgereden en dat hij ons rapporteerde: "op talrijke plaatsen is brand."

Er was dus werk genoeg, en de kans op uitbreiding was zeer groot. Het brandende mastiek van "de platte daken deed de brand via het platinghout van het eene naar het andere huis voortvreten, waartoe ook het zeer droge, in de plafonds aanwezige riet, bijzonder bijdroeg. En daar het binnen in de huizen afgrijselijk tochtte, omdat alle ramen en deuren er uit lagen, daar vrat het vuur snel voort van de eene woning naar de andere. Heele rijen huizen gingen er aan.

De groote Autospuit van de Zeven stond op de hoek van de Charlotte de Bourbonstraat en de Schenkade.

De 1.000-liter Babyspuit stond er naast, beide spuiten gaven uitstekend water en zagen er keurig onderhouden uit.

In deze straat bluschten we flinke branden op allerlei etages; veel zorg besteedden we aan het voorkomen van het overslaan der vlammen naar de belendingen die tegen het brandende gedeelte waren aangebouwd. Dit baarde ons zeer veel zorg en moeite en noodzaakte ons tot voortdurende waakzaamheid. Verschillende bewoners, hun belangen inziende, boden ons de helpende hand en dit moet over het algemeen gezegd worden, dat hun houding rustig en gelaten was.

Waren wij op onze tocht naar Den Haag tusschen Leiden en genoemde stad, reeds veel vluchtelingen tegengekomen, die met wat saamgegaarde kleederen een beter heenkomen zochten, hier in de stad zelf hield de stroom van wegtrekkenden aan. Alle mogelijke en onmogelijke wagens en wagentjes werden voor dat doel gebruikt. Ook een enkele auto en met paarden aangespannen wagens bezigde men voor dit doel.

Maar al die voertuigen moesten onder de slangen door of er overheen. En één ding viel mij op, n.l. dit, hoe ontzaglijk gezeglijk de menschen waren. Maar het stoorde ons zeer, want al die menschen moesten we helpen, met slangen optillen, of wagens opbeuren, en als ze ginder gelost waren, kwamen ze weer terug, en opnieuw riepen ze: "Brandweerman, wilt U nog even helpen?" En dan telkens moesten we ons werk in de steek laten om aan hun verzoek te voldoen.

En daar kwam geen eind aan, wij werden overstelpt met verzoeken.

"Brandwacht, weet u nog of mijn kolenvoorraad er nog ligt of dat die verbrand is?"

"Op welk nummer, juffrouw?"

"Op nummer 310."

En even liepen we mee, en als we dan achter het uitgebrande perceel in het achterhuis of schuur naar de kolen hadden gezocht, dan rapporteerden we aan de wachtende eigenaresse wat onze bevinding was.

Dergelijke verzoeken waren legio.

In de huizen zelf, die niet geheel, doch gedeeltelijk uitgebrand waren, was het een vreeselijke verwoesting. Door de luchtdruk van de bommen was heel het huisraad "verrinneweerd". Wat niet verbrand was, lag verspreid over de vloeren. Een geweldige ravage, zooals we dat dien dag tientallen keeren aantreffen, was waarneembaar.

In een huis lag moeders keurige linnenkast, die nog vrij goed voorzien was van allerlei wit goed, in één der slaapkamers op zijn kant op den grond. De spiegelglasdeuren waren eraf geslagen en de kast zelf had gebrand. Ook de inhoud van de kast had veel van het vuur te lijden gehad. Deels lagen de verschroeide kleeren nog in de kast en deels door de heele kamer verspreid. Maar er waren ook nog stukken bij, die van het vuur niet hadden geleden, doch wel van het water en van

het omlaag gevallen brandende dak. Bovendien was er gesmolten lood van de gooten op neergevallen; terwijl er ook over geloopt was, zoodat het voorgoed was bedorven.

Dat was moeders trots: de Linnenkast.

En verder liepen we over foto's en schilderijen, boeken met prachtbanden, portretlijstjes, familiealbums, kerkboekjes, keukengerei, kinderkleurboeken, speelgoed, enz. enz.

Het doet een mensch niet zoo erg aan om door de totaal verwoeste en leeggebrande buizen te loopen, waarin toch niets meer valt waar te nemen en waar zelfs de vloeren niet meer zijn terug te vinden. Neen, maar wat meer tegen U spreekt, dat is zich bevinden in huizen, waarin de inboedel slechts gedeeltelijk is verbrand. Dan ziet men eigenlijk pas de ware ravage van allerlei huisraad, dat een mensch toch zoo dierbaar kan zijn.

Door brand in het holst van den nacht uit uw huis te worden verdreven of door een zichzelf macht verschaft hebbende vijand te worden weggejaagd, dat is een van de meest aangrijpende dingen, die een gewoon mensch kan overkomen.

Een mensch doet niet gaarne afstand van hetgeen zijn rechtmatig eigendom is. Hij is gehecht aan zijn woning, waarin hij zooveel heeft ondervonden.

Hij gevoelt betrekking op het huisraad, dat hij zoolang heeft gebruikt. Hij stelt prijs op de erfstukken, welke in zijn familie van het eene geslacht op het andere zijn overgegaan. Hij kan soms het heimwee niet onderdrukken naar de plaats zijner geboorte, waar eens zijn wieg heeft gestaan. Wat zichtbaar en tastbaar is, trekt ons aan.

En wie kan het hebben, dat een vreemdeoverweldiger dan in Uw spullen zit te wroeten, en ermee op stap gaat, of nu het vuur dat doet, of een andere vijand van den mensch? Wie kan dat gedoogen?

En toch moesten duizenden bewoners het aanzien, hoe hun huisraad en hun gedachtenissen half verbrand, vertrappt en drijfnaat de huizen uitdreven en op de stoepen en op de straten onder den voet werden geloopt.

In de Vlietstraat had Brandmeester Verkade, met den Brandwacht Pondman en een paar andere manschappen, zoomede een Vrijwillig Assistent, een Hoofdmachinist van de B.P.M., die zich ook bijzonder weerde, een zeer belangrijk werk te verrichten.

Het einde van deze straat, waar knapen van huizen stonden, was zeer zwaar geteisterd, zelfs aan beide kanten van de straat. Daar dit vlak bij de Charlotte de Bour bonstraat was, liepen we zoo nu en dan eens naar elkaar over, en we leenden elkaar manschappen.

Die hooge huizen zijn bar vermoeiend, want veel branden woedden voornamelijk boven, zoodat het naar boven brengen en later weer laten zakken der slangen zeer afmattend was. Ook moest hier vaak het dak worden opengehakt. Die B.P.M.-meneer was zijn gewicht in goud waard, want die was onvermoeid, vol ambitie en nooit liep hij een oogenblik weg.

Ook Gerrit van der Kolf was steeds bij ons ijverig werkzaam zoomede Jan Noomen. 'Maar ik wil de anderen niet tekort doen en deel mede, dat alle manschappen aanhoudend hun best hebben gedaan.

Ons aller vriend Bertus Kaayk, de oude getrouwe van de vroegere nummer Zes, kwam met een meneer opdagen, die een Ingenieur bleek te zijn van de Electriciteitswerken. Hij kwam om hulp vragen voor een Onderstation van zijn Bedrijf, en dat deed hij dringend, want er was brand, enkele huizen van zijn Gebouw verwijderd, dat gelegen was in de Anna van Burenstraat, en, zei de Ingenieur tegen Ber, als u niet komt gaat de zaak 'eran'. En om zijn verzoek kracht bij te zetten gaf hij Ber een korstje en toen hij bij mij het verzoek herhaalde, kregen we er nog een.

Hij dacht zeker, die lui hebben bepaald vandaag nog niets gegeten, en die zullen wel honger hebben, dus met zoo'n korstje is zoo'n Zaausche koeketer wel te vangen. Maar we konden den heer Kakes niet vinden, dus werd de meneer troosteloos weggezonden, want wij konden van ons punt niet weg.

We aten dus de korstjes maar op en gingen met ons werk voort. Maar vriend Kaayk kwam na een half uur weer bij mij terug, met de mededeeling, dat hij nu alweer een korstje van dien meneer had gehad.

"Nu kan ik dien man toch niet weer wegzenden," zei Ber. "Bovendien wordt de brand bij zijn station onhoudbaar..."

En toen de Ingenieur juist kwam aanloopen en ook mij weer een korstje gaf, toen werd de situatie voor ons zeer moeilijk. Bovendien waren we inmiddels met ons werk in de Charlotte de

Bourbonstraat flink opgeschoten en wat doet een hongerig Brandweerman al niet voor twee korstjes?

Gelukkig kwam er uitkomst voor ons en wel in dien vorm, dat de heer Kakes en de heer Melief, de Kommandant van de Zeven, daar juist kwamen aangewandeld. Met den Electriciteitsman vertrokken ze toen naar de Anna van Burenstraat en weldra kreeg de kleine spuit order naar het opgegeven adres te gaan, waar men na eenige uren de brand volkomen had gebluscht. Maar de groote spuit bleef aan het origineele adres doorblussen.

Enige plundersaars zagen we dood- en neerslaan en enkele zagen we door de politie fusilleren. Nog andere dergelijke gevallen deden zich voor, maar daar zullen we maar niet bij blijven stilstaan.

Eenige heeren van de Landsdrukkerij klampten den heer Kakes aan met het verzoek om assistentie voor een pand, staande vóór een zeer groot Papiermagazijn van de Landsdrukkerij, waarin zich voor een half miljoen gulden aan papier bevond. Dit laatste gebouw dreigde mede verloren te gaan. Maar ook deze klant moest nog even wachten, als zijnde nog niet aan de beurt, doch zoodra de gelegenheid zich voordeed, werd ook hierheen de Babyspuit gezonden, die dit Gebouw voor den Nederlandschen Staat wist te behouden waardoor we binnenkort weer in staat hopen te zijn een Verslag van de Eerste Troonrede, na dezen oorlog, te mogen lezen.

Nog steeds werden we overstroomd met allerlei vragen:

Of dat blok huizen dáár nog zou gaan branden?

Kan ik daar ginds op nummer 13 nog even in huis?

Kunnen we de kachel er nog uithalen?

Hebt u de poes nog gezien op nummer 330?

Mag ik even uw bijl om een kast open te maken?

Mag ik Uw lijn even om een groote stoel te laten zakken?

Kunnen we alweer terugkeren in perceel 190?

Een meneer van den overkant kwam aangeloopt en pakte mij bij den arm. Hij wees naar het huis van zijn overbuur, naar boven. 'Daar begint het erg te branden,' zei hij. Gerrit van de Zeven en ik gingen naar boven.

Ja, er zat veel vuur in, maar boven waren de deuren op slot en de bewoners konden we niet vinden. Wat ik niet kon met een bijl, deed hij met zijn vuisten. Hij sloeg de paneeltjes er uit, als waren ze van oude sigarenkistjes gemaakt. Een keuken maakte hij open.

Veel rook trok langs ons heen en de grond lag bezaaid met glas. Het plafond brandde duchtig en er vielen veel stukjes vuur omlaag. Doch niet alleen rook trok er langs ons, maar ook een kat, die vroeger de kleur gehad moet hebben van het paard van Sinterklaas, maar die meer, wat de tint betreft, deed denken aan zoo'n zelfde soort dier voor een rouwkoets gespannen.

Schichtig vloog het beest ons voorbij en zocht zijn heil onder een opgaande trap. Dat was nog niet zoo dom bekeken, want van vallend vuur had het daar voorloopig geen last. Maar toch moest poes eruit, want de brand breidde zich uit. Gerrit pakte hem kordaat, droeg hem naar buiten en zette hem aan den overkant in een portiek, maar we konden niet beletten, dat poes in het huis terug vloog en in de rook verdween. Een kat is nu eenmaal trouwer aan zijn huis dan aan zijn volk.

Toen dit perceel klaar was, trokken we twee nummers verder. Op de eerste verdieping stond een voorkamer in brand door zoo pas ingewaaid vuur. Een etage hooger, achter, brandde een slaapkamer. Twee van elkander gescheiden branden in één huis. Om deze tweede te kunnen blussen, moesten we eerst die in de voorkamer van de eerste etage uitmaken, en daar de vlammen juist door de stukkende ruiten aan den voorkant uitsloegen, zetten we van de straat af een flinke straal naar binnen.

We hadden graag een paar ladders gehad maar die van de Autospuit was reeds elders in gebruik en de Materiaalwagen was met Kommandant Kakes naar een nieuwe brandmelding in de stad onderweg.

Zoодоende bleef er voor ons niet anders over dan van den weg af te spuiten. Zoodra we eenigszins konden, sjorden we de slang de groote breedte, overwelfde stoepen op, betraden de voorkamer en in een halfuur was dit vertrek afgebluscht.

Maar de rook van het achter-bovenkamertje kwam naar beneden gewaaid om ons te vertellen dat

het daarboven hoe langer, hoe slimmer werd. Daarom gingen Gerrit en zijn collega Pondman met hun slang een etage hoger. Precies op tijd, want de brand was bezig naar het zolder door te vreten, want het vuur is gelijk den tegenwoordigen mensch - het heeft nooit genoeg. Toen wij met dit karwei nog niet geheel klaar waren, kwam ik even de stoepen af naar buiten om eens even bij een anderen klant poolshoogte te nemen, want als wij hierboven klaar waren had ik reeds nieuwe orders.

Zoodra ik mij uit de rookkolom had losgemaakt, stevenden twee dames op me af. Met zuiver Haagsch accent vroeg mij de oudste, sterk brouwende: "Brandwacht, leven mijn kanariepietjes nog?" "Kanariepietjes???"

"Ze hangen in twee kooitjes hierboven in de voorkamer op de eerste verdieping."

"Niet gezien, Mevrouw. O, bedoelt U hier in die uitgebrande kamer?"

"Ja, ja."

"O, die benne vast dood, Mevrouw. Die kamer is verbrand. Rook, vuur en water, daar kunnen ze niet tegen. Ze zijn vast gestikt Mevrouw."

"O, Brandwacht, wat vreeselijk."

We liepen met ons drieën naar het midden van den weg.

Dáár, wees ze met haar behandschoend vingertje, daar vlak bij het raam hangen twee kooien.

Ja, waarlijk, in de schamele resten van de uitgebrande kamer hingen aan den zolder aan twee lange ijzeren draden twee kooien, temidden van nog nasmeulend houtwerk en nog rondzwevende rookslieren.

En haar zakdoek naar haar mond brengend, riep ze: "O, mijn twee lieve Pietjes!"

"Wilt U probeeren ze te halen?" vroeg de oudste mij beschroomd, "of kan dat niet?"

"Ik zal het probeeren," zei ik, "maar stelt u er zich er niets van voor, want ik zeg u, ze zijn gerookt."

Er had zich tijdens dit gesprektamelijk veel publiek om ons heen gevormd, tuk op iets bijzonders.

Ik liep al peinzende de straat over, verdween weer in de rook en walm, die van het brandende achterkamertje omlaag werd gezogen, en klom de overwelfde steenen stoepen op.

En ineens bedacht ik, dat toen ik nog in de Damstraat te Zaandam woonde, wij met Kermis een koopman tegenover onze woning hadden staan met een vischtentje, die den ganschen dag niets anders riep dan: "Gerrookte Pietermannen!"

En, dacht ik, zoo loop ik nu straks hier in Den Haag op straat met aan elke hand een kooi!

"Gerrookte Pietermannen, gerrookte Pietermannen!"

Ik kon er zoo niet bij. Ik moest op een stoel staan om ze af te haken. Ze hingen vlak bij de stukkende ramen, zoodat het publiek mijn verrichtingen kon zien, maar de stoelen waren verbrand. Ik keek eens rond.

Leven in de kooitjes hoorde ik niet.

Een sterke ijzeren kolenbak sleepte ik aan en die hield me... en ik haakte de twee gevangenissen af. De eene vogel zat, drijfnaat, zonder teeken van leven, op den bodem. Maar toch, hij was niet dood.

De andere zat ook op den bodem, maar zoodra ik de kooi afnam, wipte hij springlevend van het eene stokje naar het andere, al sjilpend en piepend. En wie weet zou hij uit dankbaarheid voor zijn redding uit het rookerige hol nog even een schoon lied hebben aangeheven, zoo hij niet nog even de stoep af door de rook en de waterstroomen had gemoeten, eer ik met een sierlijke buiging de twee kooien aan de twee eigenaressen ter hand kon stellen. Ik dacht, ik zal in het deftige Den Haag ook deftig blijven en ze met een toespraak overhandigen, maar boven uit het raam riep zoo'n echte Zaankanter tegen me, alsof hij uit de molenkap wat aan den Blokmaalder boodschapte: "Kan uwe gauw drs effe bove komme, d'r is een bietje drift bij," zoo verdween ik schielijk weer, alleen zeggend tegen de dames: "Ze leven nog." Wel hoorde ik de verheugde dames nog praten over "mijn schatjes", maar ik vermocht niet te ontdekken, of ze daar ons, of wel de Pietermannen mee bedoelde.

Bij de totaal verwoeste perceelen kwamen veel menschen kijken of tenminste dan de kachel er nog stond. Want, redeneerden ze, als we ergens in een schuurtje terecht mogen komen, en de Overheid heeft wat eten voor ons en we hebben geen kachel, dan zitten we ten eerste in de koude en ten tweede kunnen we dan geen eten bereiden.

De heer Kakes had wat eten voor ons weten te krijgen: roode kool met suikerbieten door elkaar. In groepen gingen we eten. Onze groep stopte de ochtendbezigdheden om half twee. Een bakkerij in de Eerste van den Boschstraat, hoek Schenkkade, was geblusht. Zoomede de perceelen in de Charl. de Bourbonstraat en in de Vlietstraat.

In een kamer mochten we even vertoeven. We hadden gehoopt op een verwarmd vertrek, want reeds toen waren we drijfnat, maar dat zou niet gaan. De kachel was uit en de ramen waren eruit. De bewoonster zei eerst: "Ik heb geen borden en lepels", maar toen ze hoorde, dat zij en haar man ook een prik warm eten mochten mee -eten, toen hadden ze ineens alles. Hoogstens een kwartier heeft dit diner geduurd.

We waren blij, dat we uit dat sombere, oude vertrek weer weg konden.

Buiten, bij de spuiten, hebben we ons toen verzameld om van den Kommandant nadere orders af te wachten, want hiermee was ons ochtendprogramma achter den rug.

Velen hadden zich dolgraag eens een half uurtje verkwikt bij een warme kachel, terwijl een lekkere kop warm drinken ons mede zeer zou hebben verkwikt, maar daar was geen raad voor, anders zou de heer Kakes er zeer zeker voor hebben gezorgd.

De Autospuiter en de Materiaalwagen waren ons nog overgebleven. De babyspuiter was ons ter wille van twee korstjes, ontrouw geworden.

Het middagprogramma werd nog zwaarder dan dat van den morgen, maar daarover hoort ge in het tweede deel van dit verslag.

TWEEDE DEEL

De rook van de verschillende branden trok over de stad in de richting van het Staatsspoorstation, want de wind was West. Scheen het om half twee, dat dit wat verminderd nu, twintig minuten later, leek het wel weer erger.

Hetzelfde straatbeeld vertoonde zich nog aan onze oogen. Wegtrekkende, angstig kijkende menschen, hoogbeladen wagentjes, sjouwende kinderen met wat schamel huisraad en torsende ouwe juffrouwen met stoelen en andere meubelen.

Toch bleek het wel, in de omgeving waar we geblusht hadden, dat daar de rust allengs wat wederkeerde. Enkele bewoners kwamen ietwat bedeesd poolshoogte nemen en knikten, na een onderzoek, goedkeurend. Een meneer kwam kijken en die zei: "O, gelukkig, de boel staat er nog. Wat zal moeder blij wezen. Toen we vannacht weg gingen, dacht ik, de heele straat gaat eran en spuiten kwamen er niet!" En naar ons uniform kijkend, vroeg hij: "Komen jullie heel uit Zaandam?" En toen hij hoorde dat dit wel het geval was, begon hij dadelijk over familie in Zaandam, en ik dacht, het zal er nog op uitdraaien, dat ik er komende dagen de groeten moet gaan doen, maar dat bleef gelukkig achterwege. Maar ik maakte hem er op attent, dat de mogelijkheid bestond, dat het toch wel binnen bij hem gebrand had. Hij keek eens vluchtig en zei: "Dat valt wel mee. In ieder geval staat de zaak nog overeind." En tevreden groetend vertrok hij.

De fijne stukjes vuur vlogen nog steeds langs de straten en kaden. Allerlei verbrande stofdeelen bezwangerden de lucht, zoodat stofbrillen weer onontbeerlijk waren.

Op bevel van den heer Kommandant vertrokken we met Autospuiter en Materiaalwagen naar een ander stadsdeel. De Babyspuiter werkte nog steeds gescheiden van ons, zoodat ik het contact daarmee had verloren, evenals dat het geval was met de Wormerveerder Collega's, die na de blussching van den brand in de De Carpentierstraat, naar de Laan van Nieuw Oost-Indië, de Sillestraat en de Merkusstraat waren gegaan. Ook die wisten dus wel wat ze doen moesten, want overal woedden groote branden en overal was belangrijk werk te verrichten en daar het in de eerste plaats ons allerbelangrijkste werk was te voorkomen, dat de branden zich zouden uitbreiden, daar werd steeds zooveel mogelijk een grens getrokken tusschen datgene, wat wel en wat niet brandde, om daarna over te gaan tot de afblussching van een of ander blok huizen.

Maar hoe stond het nu met de benzine?

Geen enkel corps had genoeg, ook Den Haag niet, Amsterdam niet en wij niet. Amsterdam wilde dan ook niet komen helpen. Toen die 33 spuiten 's Zaterdagavonds uit Den Haag weer vertrokken waren wegens gebrek aan benzine en enkele uren daarna de V -I's nog meer branden stichtten, wilde Den Haag opnieuw om, hulp vragen. Maar de telefoon was gestoord.

Leiden kon men bereiken, maar die kon niet meer komen wegens gebrek aan brandstof. Leiden belde den heer Fehres op en die probeerde hulp te krijgen van Amsterdam, maar ook dat lukte niet. Toen belde zijnedele Zaandam op en dat lukte wel, maar er werd bij gezegd. dat de benzine niet geremplaceerd kon worden.

Maar de heer Kakes weet overal raad op en zoo ging de Zaan heen en waar het niemand was gelukt om in Den Haag nog wat benzine te vermeesteren, daar lukte dat wel den heer Kakes, die op nog een aardig kwantum beslag wist te leggen, zoodat we niet mochten mopperen, wat we dan ook niet hebben gedaan. Hadden wij die mogelijkheid vermoed, dan hadden we naar Den Haag meer spuiten en meer manschappen meegenomen. En omdat wij Zaankanters dus hulp kwamen bieden in een groote stad, waar zeer veel brand was, maar waar zoo goed als niet werd gespoten, daar ontving men ons met vreugde.

Het geschiedde onder andere, dat de Kommandant op zijn onderzoekingstocht door de stad 's morgens door en in een stadsdeel kwam, waar hulp dringend noodig was, maar waarvoor zijnedele geen spuiten disponibel had. Zoodra dit echter wel het geval was, zond hij ze er heen. En zoo kwam het voor, dat hij er des middags, na eenige uren, weer kwam, en dat men hem van blijdschap een ovatie bracht, omdat het gevaar zoo goed als geweken was.

Onder andere wisten onze menschen een zeer groot meubelmagazijn, dat gevaar liep, voor verbranding te behoeden.

De Groep van de nummer Zeven werd aangewezen te gaan blusschen in de Amalia van Solmsstraat. Een deftige buurt met prachtige huizen en zeer rijke inboedels. Hier woonden menschen, van het Ministerie en menschen van adel. Op verscheidene plaatsen in deze lange bekende straat was brand. De inboedels stonden op straat, ja, des Zondagsmorgens hadden ze zelfs in den regen gestaan.

Maar diezelfde deftige inboedels waren een geweldige belemmering voor de blussching, want de spuiten konden de straat niet in en ook niet bij de putten komen. Want al die zware kasten enz. stonden op de puttendeksels. Zoo stonden er honderden. Veel bewoners waren niet eens meer te vinden, en personen om de boel weg te halen, waren er ook niet in de stad, want al het jonge volk is weggevoerd.

De autospuit werkte ook hier weer perfect. Het eene na het andere huis bluschten we weer. Natuurlijk waren ook in deze straat de meeste huizen reeds niet meer te redden, doch anderzijds werden toch weer door ons optreden geheele blokken behouden. Ook hier geschiedde het vaak, dat iemand om hulp vroeg terwijl er nog drie of meer andere adressen voorgingen, maar tenslotte is toch aan ieders verzoek voldaan, hoewel het zeer veel zorg en inspanning heeft gekost.

Met weinig volk moesten ook hier de slangen binnendoor, drie à vier trappen opgevoerd worden om straks weer omlaag te worden gehaald en om ze dan daarnaast, of twee huizen verder, weer omhoog te brengen. En zoo groot werd het aantal aanvragen, dat we op het laatst geen druk genoeg overhielden om te spuiten, zoodat dan maar weer een of andere klant werd uitgeschakeld, die wachten moest tot we op een ander adres klaar waren.

En dezelfde moeilijkheden hadden ook de overige spuiten ..., maar vorderen deden we. Opmerkelijk was, dat we den ganschen dag zoo goed als geen andere brandweerwagens hebben ontmoet, ook geen andere blusschers en geen andere spuitgasten. Wel een wagen met mannen uit Wassenaar, maar toen was het reeds laat in den middag.

Voor in deze Amalia van Solmsstraat weerde de groep van Brandmeester Verkade zich weer geweldig. De benzine -machinist was weer ontombaar in zijn vaart en wist van geen stoppen en van geen rusten. Maar allen deden hun uiterste best en dit moet gezegd: Zonder bijzondere wils- en krachtsinspanning zou het niet gelukt zijn de branden ook in deze straat tot stilstand te brengen.

Onze Materiaalwagen deed den ganschen dag uitstekend dienst. Slangen halen, de kleine spuit verslepen, orders halenen brengen, de Kommandant verplaatsen van de eene post waar we werkten, naar de andere, de heeren van de Rijksinspectie opzoeken, eten halen, de Wormerveeders opzoeken en eten brengen, benzine halen en weer rondbrengen, enz. enz. en zoo hadden wij van dien wagen zeer veel dienst, zoodat we tot den slotsom kwamen: Je kunt er niet buiten.

Natuurlijk deden zich allerlei voorvallen voor, zoowel droevige als vrolijke, maar de vermelding daarvan zou dit verslag te uitvoerig maken. Een sombere gebeurtenis was deze.

Een boertje uit Naaldwijk kwam naar de stad met paard en wagen om zijn dochter te halen. Hij hoopte haar mee te nemen naar huis en ook haar inboedel te kunnen bergen. Maar voor het huis aangekomen, lag dit met den grond gelijk en een en ander brandde nog. Hij informeerde zoo hier en daar of men wat van zijn dochter wist maar niemand gaf hem uitsluitel. Totdat hij bij een man informeerde van de Luchtbescherming, die hem vertelde, dat de bewoners onder het puin lagen. De echtgenoot van zijn dochter, zijn schoonzoon dus, scheen reeds sedert jaren in Engeland te vertoeven. Na een uur zag ik het boertje weer weggaan, met een leege wagen en een vol gemoed.

Een ander voorval was het volgende: Een advocaat in een zeer mooi hoog huis had één hoog een zeer mooie, prachtige piano staan, een zwaar exemplaar. Hoewel de heer Kakes hem uitdrukkelijk had gezegd, dat zijn huis geen nood had en dat hij het instrument gerust kon laten staan, wilde hij het beslist naar buiten hebben. Hij wilde het van boven af aan onze slangenlijn laten zakken, maar we beduidden hem, dat dat niet kon. Ik zei hem, dat, als hij geen hijschgerei had en geen hijschbalk met takel, het hem dan niet zou gelukken. Maar de piano wou hij niet in huis laten, want daar naast stond het huis in brand. Al ons redeneeren gaf niets. Ook de enkele menschen, die hij bij zich ad om hem te helpen schudden het hoofd, en toen ik schouderophalend de statige trappen afkwam, zei zijn vrouw tegen me; "Ja, ziet u, mijn man is zo bijzonder aan die piano gehecht, dat hij dit klavier voor geen geld van de wereld wil missen."
"Ja, Mevrouw," zei ik, "maar het is niet noodig en het ding komt wel beneden, maar aan gruzelementen." Maar de man van het Recht was ook een man van de Wil en ik hoorde hem boven zeggen: "Als hij het raam niet uit kan, dan de trap maar af."
Het was een prachtige, breede trap en een statige hal. Het was geheel in stijl met de buurt en met het huis. Elk oogenblik zou je verwachten, dat één of ander Hoogwaardigheidspersoon in schitterende kleedij, voorafgegaan door herauten, die statietrap zou afkomen, maar dat gebeurde niet. Wel kwam Jan Noomen van boven af met een zwart besmeurd gezicht, maar daar bleef het ook bij.
"Ik geloof," zei Jan; "dat die meneer er bijstaat te grienen, zóó gaat het hem aan zijn hart. O, o, wat is die man zenuwachtig."

We gingen maar weer aan ons werk. Als hij straks naar beneden komt rollen hooren we het wel. En toen we buiten voor het huis stonden, kwam ook Piet Sligcher bij ons staan, toen we plotseling de piano hoorden bespeken.
Hoor toch, wat vreemd ineens, en dat hier in deze droeve omgeving. Het was als een bloem op een mestvaalt.
Prachtig! Een Meesterhand op een juweel van een piano. En hoor, daar zong er een: houd eens stil!

"De Vijand rukt reeds aan,
"Met opgestoken Vaân,
"Hij draagt zijn rusting nog
"Van gruwel en bedrog,
"Maar zal als kaf verdwijnen!"

En stil was het weer.
We liepen door het voortuintje op de geopende deur af. En plots, we deinsden achteruit. Daar kwam hij...
Wie?
De Hoogwaardigheidsbekleeder?
Neen... de piano!
Een ontzettend lawaai, een geschreeuw, gevolgd door een geweldige plof en een hevig gekraak.
We schrokken geweldig!
Splinters hout, stukken van toetsen, snaren, koperwerk, ja, van alles stooft langs onze beenen naar buiten. Hals over kop was het groote, fraaie instrument van de trap af komen rollen. "Aan gruzelementen," had ik gezegd, en dat was zoo.
Het deed me denken aan den meester Pottenbakker, die zijn eigen kunstwerk aan splinters slaat.

"En 't zal als kaf verdwijnen", dat was het laatste wat aan het schoone klavier was ontlokt en wat de vreemde eigenaar had gezongen.

Inmiddels was het avond geworden.

De blussching vorderde zeer goed en toen de Kommandant nog eens bij ons kwam kijken, vertelde hij dat Wormerveer het werk had moeten staken wegens gebrek aan de pomp. En we begrepen, wat dat voor hen zeggen wilde, want dat betekende stoppen, terwijl er nog zooveel werk was.

Ook vertelde hij, dat het werk toch goed opschoot, en dat ook vooral de Babyspuit uitstekend dienst deed. Maar ook de Autospuit werkte onafgebroken zonder stoornis en zonder eenige hapering, onder de trouwe leiding van den heer Zeulevoet.

Maar onze mannen, vooral de pijpleiders, werden zeer moe. Daarom werd het klimmen gevaarlijk en daar het nu flink donker was, werd voorzichtigheid nog meer dan anders aanbevolen.

Daarbij komt, dat wij geen beschikking hadden over licht. Wij hebben in Zaandam speciale Verlichtingsmotoren met schijnwerpers. Niet alleen de groote Magirus-ladderwagen heeft zoo'n inrichting aan boord, maar ook de Materiaalwagen heeft groote schijnwerpers bij zich, die door den motor van stroom worden voorzien. Maar de Materiaalwagen kon vanwege de op straat staande inboedels niet tot de brandende gebouwen naderen en bovendien, al had ze dat gekund, wat is één punt van verlichting bij zooveel brandobjecten.

We misten dus zeer ons licht en in de duisternis werken op straat is reeds ondoenlijk, maar des te meer is dat het geval, daar boven op de daken.

Maar enkele branden waren zeer hardnekkig. Uren en uren hadden we aan sommige perceelen werk, zoodat er wel bij waren waar je met recht wanhopig van werd. Je kwam in een stemming om tenslotte dat huis maar uit elkaar te trekken. Maar met volharding en steeds weer opnieuw de aanval herhalend, waren we toch tenslotte zoo ver heen, dat in ons rayon de branden in zooverre waren gebluscht, dat uitbreiding niet meer mogelijk was en er verder geen gevaar meer van was te duchten.

Daarom liet Kommandant Kakes om kwart voor negen stoppen. Van tevoren had hij zich, door middel van een laatste rondrit door de stad er van overtuigd, dat Zaandam en Wormerveer naar huis konden. Dat neemt niet weg, dat als wij genoeg benzine en genoeg eten voor de manschappen, en voldoende personeel voor aflossing bij ons hadden gehad, we meer werk zouden hebben gemaakt van de nablussching, die nu met een slordige hand moest geschieden. Maar in de gegeven omstandigheden konden we nu gemist worden.

We rolden de slangen op, waarmee veel tijd verloren ging, want er lagen honderden meters slang in die straat. En daar het langzamerhand nacht werd en de geheele straat, zelfs de trottoirs, vol lagen met huisraad, daar was het zeer moeilijk de koppelingen allemaal los te maken en de groote, zware slangen op te rollen en naar de autospuit te sjouwen. Jonge, jonge, wat is er toch gewerkt. En ik mag niet zeggen: "Wat hebbe we daar toch een pluut ehad," maar dat we allemaal reuzewerk hebben gedaan, de Wormerveerders inclus, dat staat vast.

Ik ging nog voor het laatst even kijken in het allerverste pand in de straat, dat we gebluscht hadden. De maan scheen tamelijk helder en de sterren keken meewarig neer op de resten van dit Haagsch stadsdeel. Het was inmiddels doodstil in de straat geworden. Ik denk dat ik daar op dit punt wel de enige was, die er nog rond spookte. De bewoners waren allen verdwenen, want wie bleef er hier nu nog toeven in de nachtelijke kou bij die inboedels? Honger hadden de eigenaars en ze hadden geeneens een dak boven het hoofd. Ach, wat wordt men dan toch op het laatst ongevoelig voor al dat aardsche.

Nog even keek ik bij den Advocaat. Ook hier doodstil. Het huis er naast brandde niet meer. En het huis van den Gerechtsdienaer stond nog overeind, zooals de heer Kakes het had voorspeld. Maar de pianoresten bungelden aan mijn waterlaarzen. Dat was het overschot - het Kaf, waarvan de zanger zoo pas nog had gezongen bij de laatste tonen, die men aan dit instrument had ontlokt. Onnoodig verwoest.

En de maan keek door de uitgebrande topgevels op dit alles neer. Geen rimpeltje op haar gelaat. Neen, integendeel, het geleek eerder, dat ze wat stond te ginnegappen. Ach, wat zou ze ook nog treuren? Wat had ze in al die vijf of zes oorlogsjaren reeds tijdens haar rondgang boven de aarde aanschouwd? En zou die zich dan nog wat bekommeren over dat anderhalve verwoeste huis in

Den Haag?

Wat was er, en wat ging er tegenwoordig niet allemaal naar de Maan? Neen, ook de maan is met ons verhard, maar toch ontkwam ik niet aan de nog droevere indruk hier, die de omgeving thans op mij maakte in dit mystieke maanlicht, in deze uitgebrande en nu zoo verlaten en stille stadswijk.

Onze stemmen klonken hol tegen deze vreemd aandoende ruïnes. De inboedels moesten hier blijven staan. Er was geen mogelijkheid tot vervoer, ook niet tot berging. Rook trok nog uit de nasmeulende puinhoopen en de geur van brandend nat hout trok weer in onze kleeren en in onze reukorganen, zooals we dat van vanmorgen acht uur af hadden waargenomen.

En toen ik de stemmen van mijn, de slangen oprollende, makkers zich hoe langer hoe verder van mij hoorden verwijderen en ik daar zoo eenzaam midden in die stad der verschrikkingen stond, toen kwam ik wel wat onder den indruk van al dat naars, dat wij vandaag gezamenlijk hadden beleefd.

En toen kwam plots voor mijn geest een ander beeld uit mijn jeugd, zooals ik Den Haag als jongeling eens had gezien.

Dat was een heel andere tooi geweest, dat was een Feesttooi.

Ook dat had een overweldigende indruk op mij gemaakt, maar van gansch anderen aard. Toch weet ik niet meer precies bij welke plechtige feestelijke gelegenheid dat was. Wel weet ik, dat er een rijtoer zou plaats hebben van onze Koninklijke familie en dat Prins Hendrik nog leefde.

En heel de stad was een vlaggentooi.

De straten waren afgezet voor het doorlaten van den Stoet. De puien en de topgevels der huizen waren versierd met groen en met draperieën van allerlei schakeering, met guirlandes en met vlaggedoek.

De zon overgoot het mildelijk met zijn gouden glanzen, zoodat alles zich baadde in een zee van pracht en van vroolijkheid en van licht.

De met veel goud versierde uniformen der Hoogere Autoriteiten brachten een sprookjesachtige praal teweeg, terwijl prachtig uitgedoste en met zilver gemonteerde muziekcorsen met hun glanzende instrumenten door de straten trokken, steeds Vaderlandsche liederen spelende. En van omhoog, van de oude statige Stadstoren, regende uit het Carillon de frissche, heldere klanken van het "Wilt heden nu treden" naar omlaag, over de duizenden en tienduizenden hoofden der geduldig te wachten staande feestgangers.

Want H.M., onze geliefde Vorstin met haar Gemaal moesten langs komen en heur Volk wachtte op haar.

En toen plotseling daar ergens aan den buitenkant van de stad eenige kanonschoten het tijdstip aangaven, waarop de Hooge Koninklijke Familie het paleis verliet om hun rondgang door de Residentie aan te vangen, toen barstte een geweldig gejuich los, dat zich langs grachten en wegen en huizen en kerken voortplante.

Nooit zal ik het vergeten.

Ik genoot het voorrecht een staanplaats te hebben bij een groote school, waar de Koningin en haar Gemaal door de kinderen zouden worden toegezongen.

En toen de Dirigent zijn staf over Zangers en Orkest ophief, werd het zóó stil, dat je beangst was de plechtig aandoende stilte te vorstoren door, adem te halen. Men voelde de ernst.

De Muziek zette in en het koor volgde.

En daar klonk het op, en het rees uit de massa langs de puien omhoog, door duizenden kinderstemmen het blauwe uitspansel tegen gezonden, nog klaarder dan het heldere morgenlicht van deze blijde Zomerdag. En een geweldige driekleur, staande op het kruis van een nabije toren, golfde en deinde mee met des Dirigents staf als sloeg ze mede de maat over dit echt Hollandsche lied:

't Is plicht, dat ied're jongen
Aan d' onafhankelijkheid
Van zijn geliefde Vaderland
Zijn beste krachten wijdt.
Hoezee, hoezee, voor Nederland hoezee!
Hoezee, hoezee, voor Nederland hoezee!
Voor Koningin en Vaderland

Waakt iedere jongen mee,
Voor Koningin en Vaderland
Waakt ied're jongen mee.

Drie coupletten werden statig en plechtig gezongen. Machtig klonk het, dat:

Hoezee, hoezee, voor Nederland hoezee!
Hoezee, hoezee, voor Nederland hoezee!

En nu, zooveel jaren later, stond ik weer in Den Haag. En weer bulderde het kanon, maar dat was ook de eenige overeenkomst die er bestond tusschen deze twee bezoeken. Wat een verschil! Nu uitgebrande straten, ingestorte kerken, uiteen geslagen huizen, een uitgehongerde bevolking, geen water, geen gas, geen licht, geen eten. Tienduizenden jongens en mannen weggevoerd, honderden menschen onder het puin, duizenden bewoners gewond, en circa dertig duizend menschen dakloos, Holland is Holland niet meer. En in mijn verbeelding zag en hoorde ik nog de Ovaties van toen en ik verdiepte mij even in de zegswijze der menschen: "Alle tijden hebben weertijden." Jeruzalem heeft Hosanna geroepen over zijn grooten Koning, en heeft later geweend over de ineenstorting van de Stad.

Weer bij de Autospuit gekomen, waren de manschappen bezig plaats te zoeken op de twee wagens om de 750 meter natte slangen over de spuiten te verdeelen. Dat was nog een heel gescharrel, want de manschappen moesten toch ook mee. Maar het gelukte toch tenslotte. Nadat we er ons van hadden overtuigd, dat alle mannen van de Zeven en van de V.B. aanwezig waren, gingen we naar de Hoofdwacht van de Haagsche Brandweer waar ons brood zonder boter werd verstrekt met een stukje kaas, en imitatie koffie zonder zoet en zonder melk. Een klein kachelkje deed zijn best ons iets te verwarmen, maar dat bleven pogen. Bij deze gelegenheid nam de Kommandant der Brandweer van Den Haag het woord, en dankte ons namens de Brandweer en Burgerij voor de geboden praktische en afdoende hulp. Hij was er zeer mee ingenomen, dat de Zaankanters bereid waren gevonden om dadelijk naar Den Haag te komen, en hij hoopte, dat hij nog eens in de gelegenheid zou zijn ons op de een of andere wijze zijn dankbaarheid te betoonen. Kommandant Kakes antwoordde den heer de Roos in keurige bewoordingen en deelde mede, dat hij gaarne aan den roep van Den Haag had voldaan, hoewel bij ons evengoed de bezwaren van gebrek aan brandstof zich voor deden als dat bij alle andere Corpsen het geval was. Maar wij wilden onzen in nood verkeerenden broeder niet in den steek laten. Vandaar onze spontane komst niettegenstaande de bezwaren van onzen Burgemeester. Maar de heer Kakes zette door en dat deed zijn Brandweerhart. Na. deze twee, in alle stilte aangehoorde redevoeringen, braken we op en te ruim 10 uur trokken we de duisternis in en Zaandam tegemoet.

En dra hadden we Den Haag achter ons. Van brand was toen zoo goed als niets meer te zien, zoodat we ons werk goed hadden gedaan. Ongeveer vijftien uur hadden we gewerkt. Zooals gezegd, de Wormerveerders hadden tot ongeveer drie uur gedraaid. Die gingen om zeven uur uit Den Haag, maar daar ze tusschen Den Haag en Oegstgeest ook pech aan de motor kregen, moesten ze de reis onderbreken, hetgeen voor hen een zeer groote teleurstelling was. Want ook zij waren, evenals wij, nat, vermoeid en hongerig en ieder verlangde zeer naar de eigen kring zijner geliefden, met een goed warm maal en een warm, gezellig huisvertrek, en dat zouden zij moeten missen. Dat bleef voor hen vanavond een niet te verwezenlijken visioen. Hun auto kon niet verder. Zodoende moest er onderdak voor onze natte broeders gezocht worden te Oegstgeest, hetgeen door middel van de Politie gelukte. In het gesticht "Endegeest" konden ze logeeren. Zodoende lieten ze hun spuit achter op een erf te Oegstgeest en na een nachtelijke wandeling van een uur arriveerden ze aldaar. Maar het erge was, dat ook hun onderkleeren nat waren. Ze moesten dus nat te bed, en den volgenden morgen diezelfde natte kleeren weer aantrekken. Het liep hun dus niet mee. En toen moest hun Autospuit nog door een auto van de Brandweer te Oegstgeest naar laatstgenoemde

plaats gesleept worden, waar ze voorloopig werd gerepareerd en van een tijdelijke carburateur voorzien.

Zóó arriveerde men des Maandagsavonds te zes uur twintig te Wormerveer.

De nummer Zeven en de V.B. kwamen in den nacht van Zondag in Zaandam aan, zonder onderweg eenige hapering te hebben ondervonden. Gelukkig dat men thuis op ons rekende, dank zij de goede zorgen van de heeren Kakes en Overtoom, die zooveel mogelijk het bericht van onzen thuiskomst hadden doorgegeven.

Een voornaam stuk Zaaansche Brandweergeschiedenis was hiermee afgesloten, en ik durf te zeggen, dat onze Kommandant het verslag van dezen brand gerust een eereplaats mag geven in de Geschiedenis van onzen Brandweer. Let wel, niet dit verslag, dat bedoel ik natuurlijk niet, maar om de Geschiedenis op zichzelf.

Want al is het niet nieuw, dat wij in andere plaatsen moeten assisteerden, het is wel een betrekkelijke zeldzaamheid, dat wij in die blussching elders zulk een groot aandeel hadden.

Daarom zien wij met voldoening op dezen tocht terug.

En ook de mannen, toen zij den drempel van hun woning overschreden zetten in hun gedachten een streep onder een dag van zeer veel wederwaardigheden. En ik denk, dat zonder eenige uitzondering, elke deelnemer blij was, dat dit werk ten einde was en dat een warme stal hem wachtte aan het eind van dezen dagtaak. Maar niet minder verheugd was ieder onzer individueel, dat hij dezen dag had meegemaakt en mee had beleefd, en dat het ons allen was gegeven zonder ongelukken of blessures weer te Zaandam te arriveeren.

En daarbij komt dan nog de voldoening over het volbrachte werk. Menig Hagenaar dankt het behoud van zijn woning aan de Zaankanters en daarom laat deze droeve dag in onze herinnering een lichtende streep na, die ons bij zal blijven in lengte van dagen.

Toen ik dien nacht van de V.B. Remise huiswaarts keerde langs de Stationsstraat, zweefde dat beeld van de verwoeste stad mij nog zoo voor den geest, dat ik er weer even aan gewinnen moest, dat onze, door den maan verlichte straten nog zoo mooi intact waren en dat ik allemaal heele en niet stukgeschoten muren zag. Werkelijk, het deed me vreemd aan en dankbaarheid rees in mijn hart, omdat onze stad, ja onze streek, nog 200 ongeschonden aan de oevers van onze aloude Zaan mag prijken.

Thuis gekomen, zullen de meesten onzer wel niet zoo dadelijk te bed zijn gestapt. Eerst die natte, een brandlucht, verspreidende plunje uit, en toen aan de wachtende en nieuwsgierige huisgenooten, bij de warme kachel, die extra was opgestookt, verteld, wat voor vreeselijks en droefs er alzoo viel te rapporteeren.

En een restje van het Zondagsche maal, dat onze jongens vandaag was ontgaan, werd in een nieuwen vorm, dankzij moeders kookcapaciteiten, opgedischt, als een ware tegenhanger van de roode kool met suikerbieten door elkaar, die we om half twee in een koude kamer zonder ruiten hadden genuttigd.

En dank zij al deze goede zorgen kwam de verkleumde Brandweerman weer bij en de wijzer van de klok liep reeds heel aardig in de richting van den vroegen Maandagmorgen, al eer hij het vermoeide hoofd op eigen kussen, in eigen bed, en in eigen woning, kon nederleggen. En de waarheid van het "Eigen haard is goud waard" zal menig een onzer dankbaar hebben overdacht, toen hij zich op zijn legerstede liet neervallen, terwijl zijn bewustzijn vergleed in de onmetelijke zee der vergetelheid. Arme Wormerveerders, wien dit niet was beschoren. Hadden wij geweten, dat zij des avonds om half elf nog in Oegstgeest zaten, dan hadden we ze op sleeptouw naar de Zaan medegenomen.

En dankbaar; met een belangrijke ervaring rijker, stond de Brandweerman des Maandagsmorgens weer op. Want geen der mannen, die deze belevenissen heeft meegemaakt en doorleefd, is een gevoel van oprechte dankbaarheid vreemd gebleven, omdat dit naamloos leed van een verwoeste stad, aan ons is voorbijgegaan.

Nog wil ik vermelden dat de Zaaansche Brandweer heeft gebluscht in de navolgende straten:

Charlotte de Bourbonstraat,
Eerste van den Boschstraat,
Amalia van Solmsstraat,
Vlietstraat,
Bezuidenhoutseweg,
Schenkstraat,
Adelheidsweg,
Anna van Burenstraat en
Koningin Sophiastraat.

De Wormerveeders bluschten in de

De Carpentierstraat,
Laan van Nieuw Oost-Indië,
Sillestraat,
Merkusstraat en
Mariastraat.

Op de eerste dag van de blussching, op Zaterdag 3 Maart, zijn van de Haagsche Brandweer vijf Hoofdbrandwachts onder vallende muren bedolven.

De ter hulp snellende spuiten uit Haarlem en Gouda zijn op den heenweg naar Den Haag door vliegtuigen beschoten, waardoor één man is gedood en een viertal gewond.

Wormerveer gebruikte dien dag 480 meter slang)
Zaandam gebruikte dien dag 750 meter slang)

Samen 1.230 M.

Dit verslag wil ik niet besluiten zonder een woord van oprechten dank namens alle manschappen aan den heer Kommandant C.Kakes, voor zijn voortdurende zorgen aan de manschappen besteed. Ware de tijd normaal geweest (ja, dan hadden we niet naar Den Haag ter blussching gegaan) maar dan hadden we zeker de gelegenheid gekregen in groepen degelijk te eten met bijpassend warm drinken in een goed verwarmd vertrek, want de heer Kakes weet precies wat zijn volk toekomt en dat gunt hij hen ook. Maar dit kon nu niet en toch heeft hij er van gemaakt wat er van te maken was.

Wij brengen hem dank voor zijn leiding en zorgen. Ieder heeft zijn best gedaan en elkeen is, ook in de ure des gevaars, die zeker niet ontbraken, op zijn post gebleven, en ik ben er van overtuigd, dat zulks ook een volgende keer het geval zal zijn, ook al zou het comfort der manschappen dan soms nog meer in het gedrang komen.

De naam, van de Zaaansche Brandweer is door het clubje blusschers van Zondag, 4 Maart 1945 zeer zeker hoog gehouden, en daarom mogen zij met voldoening op deze verrichtingen terugzien.

Dit verslag is geschreven op verzoek van de Kommandant.

H.L.M. van Heijnsbergen

ZAANDAM, half Maart 1945.